

АНОТАЦІЯ

Миколюк Ю.М. Психологічні чинники конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія», Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2026.

У дисертації здійснено цілісне теоретико-емпіричне дослідження психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом. Робота присвячена осмисленню трансформацій взаємодії користувача із ШІ в умовах цифрової реальності, де штучний інтелект постає не лише інструментом діяльності, а специфічним квазісуб'єктом, що інтегрується у когнітивно-афективні та регулятивні структури особистості.

Описано наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано та концептуалізовано феномен конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом у межах циклічно-вчинкового психологічного підходу;
- розроблено структурно-функціональну модель конструктивної взаємодії, що відображає її циклічну організацію та поетапне розгортання у процесі професійного становлення особистості;
- збагачено категорійне поле новим терміном «Когнісинтія» для опису когнітивно-афективної єдності взаємодії людини зі штучним інтелектом;
- запропоновано інтегральний показник оцінки готовності особистості до взаємодії зі штучним інтелектом (індекс Когнісинтії), що поєднує параметри 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттелла;

- створено авторську психодіагностичну методику «Психологічна ефективність конструктивної взаємодії здобувачів ЗВО із штучним інтелектом».

уточнено та обґрунтовано:

- зміст поняття «взаємодія людини зі штучним інтелектом» крізь призму квазісуб'єктного підходу як складного психосоціального процесу, що виходить за межі інструментального використання технологій і набуває ознак квазісуб'єктної взаємодії, у межах якої штучний інтелект постає як специфічний цифровий агент, що опосередковано задіюється у структуру когнітивної, емоційно-регулятивної, мотиваційної та рефлексивної активності особистості. Така взаємодія розгортається як цілісний процес смислоутворення, адаптації та регуляції поведінки, у якому зазначені психологічні компоненти не існують автономно, а утворюють взаємопов'язану систему детермінант конструктивності взаємодії, забезпечуючи її динамічний характер, рівень усвідомленості та ступінь особистісної присутності користувача.

подальшого розвитку набули:

- психодіагностичні засоби вивчення психологічних чинників конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом, що підтвердили свою емпіричну доцільність, надійність та валідність;

- уявлення про психологічні механізми взаємодії людини з цифровими агентами, зокрема механізми довіри на різних періодах/етапах взаємодії (ознайомчий, адаптаційний, функціональний, рефлексивний та інтеграційний).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що запропонована психологічна концепція конструктивної взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій із штучним інтелектом як квазісуб'єктом уможливорює нове теоретичне осмислення процесів цифрової взаємодії як складного психосоціального феномену, що інтегрує когнітивні, емоційно-регулятивні, мотиваційні та рефлексивні компоненти у єдину систему особистісної активності. У межах цієї концепції обґрунтовано структурно-функціональну модель поетапного розгортання взаємодії людини зі штучним інтелектом, а також концепт

Когнісінтія як інтегративну категорію, що відображає якісно новий рівень умістовлення когнітивно-афективної єдності цій у взаємодії з цифровими агентами, що функціонують як квазісуб'єкти. Це розширює теоретичні уявлення про трансформацію суб'єктності в умовах цифровізації та поглиблює психологічне розуміння механізмів особистісної адаптації користувача до комунікації зі штучним інтелектом.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що узагальнені теоретико-емпіричні дані можуть бути використані у системі професійної підготовки майбутніх працівників соціономічних професій у закладах вищої освіти. Запропонована психодіагностична методика та практичні рекомендації уможливають порівневу діагностику рівня психологічної ефективності взаємодії користувачів зі штучним інтелектом, забезпечують формування в нього критичного мислення, рефлексивності, етичної відповідальності і зреалізування конструктивних стратегій використання цифрових технологій у професійній діяльності, а також можуть бути впроваджені у практику психологічних служб ЗВО з метою розвитку особистісної готовності до продуктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

У межах дослідження проаналізовано сучасні філософсько-психологічні підходи до проблеми взаємодії людини і технічних систем, розкрито концептуальні засади суб'єктності та квазісуб'єктності, уточнено зміст базових категорій «квазісуб'єкт», «взаємодія», «діяльність», «штучний інтелект», «психологічні чинники», «ефективність взаємодії». Обґрунтовано, що в умовах цифрової трансформації професійної діяльності змінюється не тільки характер комунікації, а й структура суб'єктного досвіду особистості.

У роботі запропоновано мислесхему структурно-функціональної моделі вчинкової взаємодії майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом, яка відображає її як поетапний, циклічно організований процес, що охоплює ситуаційний, мотиваційний, дійовий та післядійовий цикли учинення. Встановлено, що ефективність конструктивної взаємодії визначається не лише

технічною грамотністю користувача, а й рівнем розвитку його рефлексії, саморегуляції, критичного мислення та ціннісно-сислової зрілості.

Емпіричне дослідження було реалізовано на основі поєднання трьох психодіагностичних підходів й охопило різні вибірки респондентів залежно від завдань кожної методики. Зокрема, авторський опитувальник «Психологія конструктивної взаємодії користувачів зі штучним інтелектом» застосовано для обстеження 119 здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей Західноукраїнського національного університету; тест-опитувальник особистісної адаптованості А. В. Фурмана для розпізнавання індивідуально-психологічних особливостей розширеної вибірки 577 респондентів, що охоплювала представників як соціально-гуманітарного, так і технічного профілів підготовки; 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла для вивчення психодуховного світу 372 здобувачів соціономічних спеціальностей із трьох ЗВО (Західноукраїнський національний університет, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка). Така багаторівнева організація вибірки уможливила комплексний аналіз як специфічних у змістовленні взаємодії юні зі штучним інтелектом у межах соціономічних професій, так і ширшого контексту особистісної адаптованості та її варіативності залежно від освітнього докілья, що підвищує обґрунтованість і надійність отриманих результатів, які впливають на готовність здобувачів 1-4 курсів ЗВО до конструктивної взаємодії із ШІ.

Доведено, що конструктивна взаємодія майбутніх працівників соціономічних професій зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом має багаторівневе психологічне спричинення, у якому провідну роль відіграє адаптованість користувача до технологічного середовища. Показано, що інтегральний індекс Когнісинтії відображає системну готовність особистості до ефективної взаємодії зі штучним інтелектом, а його динаміка засвідчує вікові та навчально-адаптаційні особливості активізації та формування відповідних психологічних механізмів. Узагальнення емпіричних даних дозволило типологізувати респондентів за рівнями сформованості конструктивної взаємодії та окреслити психологічні профілі, що

відображають як ресурсні, так і проблемні аспекти взаємодії особистості зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом.

Узагальнені результати кваліфікаційного дослідження можуть використовуватись у процесі підготовки майбутніх працівників соціономічних професій у закладах вищої освіти, зокрема для формування в них психологічної готовності до конструктивної взаємодії зі штучним інтелектом як квазісуб'єктом, розвитку критичного мислення, рефлексивності, когнітивної гнучкості та етично відповідального ставлення до експлуатації цифрових технологій.

Ключові слова: суб'єкт (квазісуб'єкт, суб'єктна позиція), взаємодія (конструктивна, розвивальна, соціальна), ефективність взаємодії, розвиток (особистісний, психокультурний), чинники (психологічні), штучний інтелект (етика ШІ), освітня діяльність (освітній процес), методи (методологічна модель), людина (особистість), здобувачі вищої освіти (студенти-психологи), майбутній фахівець соціономічного профілю, особливості (психологічні), цифровізація (цифрова трансформація), психічне здоров'я, заклад вищої освіти (ЗВО).

SUMMARY

Mykolyuk Y.M. Psychological Factors of Constructive Interaction Between Future Professionals in Socioeconomic Occupations and Artificial Intelligence as a Quasi-Subject. A qualifying research paper in manuscript form.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 «Social and Behavioural Sciences», specialty 053 «Psychology», West Ukrainian National University, Ternopil, 2026.

The dissertation presents a comprehensive theoretical and empirical study of the psychological factors underlying constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject. The work is devoted to understanding the transformations in user interaction with AI in digital reality, where artificial intelligence emerges not merely as a tool for activity, but as a specific

quasi-subject that integrates into the cognitive-affective and regulatory structures of the personality.

The scientific novelty, theoretical and practical significance of the results are described, in particular:

for the first time:

- the phenomenon of constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject has been substantiated and conceptualised within the framework of the cyclical-behavioural psychological approach;

- a structural-functional model of constructive interaction has been developed, reflecting its cyclical organisation and phased unfolding in the process of professional development;

- a categorical field has been enriched with the new term «Cognisynthia» to describe the cognitive-affective unity of human interaction with artificial intelligence;

- an integrated indicator for assessing an individual's readiness to interact with artificial intelligence (the Cognisynthia index) has been proposed, combining parameters from R. Kettell's 16-factor personality questionnaire;

- an original psychodiagnostic methodology, «Psychological effectiveness of constructive interaction between higher education students and artificial intelligence», has been developed.

clarified and substantiated:

- the concept of human interaction with artificial intelligence» viewed through the lens of the quasi-subjective approach as a complex psychosocial process that goes beyond the instrumental use of technology and takes on the characteristics of quasi-subjective interaction, within which artificial intelligence emerges as a specific digital agent that is indirectly involved in the structure of an individual's cognitive, emotional-regulatory, motivational and reflective activity. Such interaction unfolds as a holistic process of meaning-making, adaptation and behavioural regulation, in which the aforementioned psychological components do not exist autonomously, but form an interconnected system

of determinants of the constructiveness of interaction, ensuring its dynamic nature, level of awareness and degree of the user's personal presence.

further developed:

- psychodiagnostic tools for studying the psychological factors of constructive interaction between future employees in socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject, which have confirmed their empirical feasibility, reliability and validity;

- an understanding of the psychological mechanisms of human interaction with digital agents, in particular the mechanisms of trust at various periods/stages of interaction (familiarisation, adaptation, functional, reflective and integration).

The theoretical significance of this study lies in the fact that the proposed psychological concept of constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-subject enables a new theoretical understanding of digital interaction processes as a complex psychosocial phenomenon that integrates cognitive, emotional-regulatory, motivational and reflective components into a unified system of personal activity. Within the framework of this concept, a structural-functional model of the phased development of human interaction with artificial intelligence is substantiated, as well as the concept of Cognisynthia as an integrative category reflecting a qualitatively new level of the content-rich - affective unity in this interaction with digital agents functioning as quasi-subjects. This broadens theoretical understandings of the transformation of subjectivity in the context of digitalisation and deepens the psychological understanding of the mechanisms of a user's personal adaptation to communication with artificial intelligence.

The practical significance of the findings lies in the fact that the generalised theoretical and empirical data can be utilised in the professional training of future practitioners in socio-economic professions within higher education institutions. The proposed psychodiagnostic methodology and practical recommendations enable a comparative assessment of the level of psychological effectiveness of users' interaction with artificial intelligence, facilitate the development of critical thinking, reflexivity, ethical responsibility and the implementation of constructive strategies for using digital

technologies in professional activities, and can also be implemented in the practice of higher education institutions' psychological services with the aim of developing personal readiness for productive interaction with artificial intelligence as a quasi-subject.

This study analyses contemporary philosophical and psychological approaches to the problem of human-technical system interaction, explores the conceptual foundations of subjectivity and quasi-subjectivity, and clarifies the meaning of the basic categories of «quasi-subject», «interaction», «activity», «artificial intelligence», «psychological factors» and «interaction effectiveness». It is argued that, in the context of the digital transformation of professional activity, not only the nature of communication is changing, but also the structure of an individual's subjective experience.

The paper proposes a conceptual framework for a structural-functional model of behavioural interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence, which depicts it as a phased, cyclically organised process encompassing the situational, motivational, action and post-action cycles of behaviour. It has been established that the effectiveness of constructive interaction is determined not only by the user's technical literacy, but also by the level of development of their reflection, self-regulation, critical thinking and value-semantic maturity.

The empirical study was conducted using a combination of three psychodiagnostic approaches and involved different samples of respondents depending on the objectives of each methodology. In particular, the author's questionnaire «Psychology of Constructive Interaction between Users and Artificial Intelligence» was used to survey 119 higher education students specialising in socio-economic disciplines at the West Ukrainian National University; A. V. Furman's test-questionnaire on personal adaptability was used to identify the individual psychological characteristics of an expanded sample of 577 respondents, comprising representatives of both social sciences and humanities as well as technical fields of study; R. Kettell's 16-factor personality questionnaire for studying the psychospiritual world of 372 students of socio-economic disciplines from three higher education institutions (West Ukrainian National University, I.I. Mechnikov Odessa National University, V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University). This multi-level sampling design enabled a comprehensive analysis of both the specific

content of young people's interactions with artificial intelligence within the context of socio-economic professions, and the broader context of personal adaptability and its variability depending on the educational environment, which enhances the validity and reliability of the results obtained, which influence the readiness of first- to fourth-year higher education students for constructive interaction with AI.

It has been demonstrated that constructive interaction between future practitioners of socio-economic professions and artificial intelligence as a quasi-entity has a multi-level psychological basis, in which the user's adaptability to the technological environment plays a leading role. It has been shown that the Cognisynthia integral index reflects an individual's systemic readiness for effective interaction with artificial intelligence, and its dynamics demonstrate age-related and educational-adaptive features of the activation and formation of the corresponding psychological mechanisms. The generalisation of empirical data has made it possible to classify respondents according to levels of developed constructive interaction and to outline psychological profiles that reflect both the resourceful and problematic aspects of an individual's interaction with artificial intelligence as a quasi-subject.

The findings of this exploratory study can be utilised in the training of future professionals in socio-economic fields within higher education institutions, in particular to foster their psychological readiness for constructive interaction with artificial intelligence as a quasi-entity, to develop critical thinking, reflectiveness, cognitive flexibility and an ethically responsible attitude towards the use of digital technologies.

Keywords: subject (quasi-subject, subject position), interaction (constructive, developmental, social), interaction effectiveness, development (personal, psychocultural), factors (psychological), artificial intelligence (AI ethics), educational activity (educational process), methodological model (methods), human being (personality), higher education students (psychology students), future specialists in socioeconomic professions, characteristics (psychological), digitalization (digital transformation), mental health, higher education institution (HEI).

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Миколюк С., Миколюк Ю. Від алгоритмів до поведінки: психологічні аспекти моделювання штучного інтелекту. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2024. №53. С. 60-65. (0,7 д.а./авт.0,35 д.а. авторський внесок: здійснено психологічний аналіз особливостей моделювання штучного інтелекту). DOI: 10.32782/2312-8437.53.2024-1.9.
2. Фурман А.В., Миколюк Ю.М. Психологічне розвінчання міфів про всесильність штучного інтелекту. *Психологія і суспільство*. 2025. № 2. (92). С. 11-21. (1,1 д.а./авт.0,55 д.а. авторський внесок: здійснено психологічний аналіз поширених міфів щодо всесильності штучного інтелекту). DOI: 10.35774/pis2025.02.011.
3. Миколюк Ю. М. Квазісуб'єктність у цифровому просторі: психологічні механізми та виклики. *Габітус*. 2025. №76. С. 379-389. (0,9 д.а.). DOI: 10.32782/hbts.76.64.
4. Миколюк Ю. М. Материнський інстинкт як модель квазісуб'єктної взаємодії штучного інтелекту та людини. *Наукові перспективи*. 2025. №12. (66). С. 2469-2479. (0,9 д.а.). DOI: 10.52058/2708-7530-2025-12(66)-2469-2479.
5. Миколюк Ю. М. Філософсько-психологічні горизонти інтерпретації феномену взаємодії. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №11. (51). С. 1691-1707. (1,0 д.а.). DOI: 10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1691-1707.
6. Миколюк Ю. М. Психологічні виклики взаємодії людини з квазісуб'єктними системами ШІ. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №12. (58). С. 3924-3932. (0,85 д.а.). DOI: 10.52058/2786-4952-2025-12(58)-3924-3932.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Миколюк Ю. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимоги ковітальної взаємодії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 28-29 квітня 2023 р. Тернопіль:

ЗУНУ., 2023. С.117-118. (0,13 д.а.). URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/handle/316497/48144>.

8. Миколюк Ю. Психологічний вплив інтегрування штучного інтелекту в промисловості та освіті. *Актуальні тенденції розвитку освіти, науки та технологій* : матеріали VI міжнар.наук.-практ. конф., м. Бахмут - м. Харків, 18 травня 2023 р. Харків: ННППІ УПА., 2023. С.83-85. (0,15 д.а.). URL: https://drive.google.com/file/d/1Q7xJLU9g2G2RTv05e2N2aZHU9Az-Ci_y/view?usp=sharing.

9. Миколюк Ю. Психологічні наслідки взаємодії людей зі штучним інтелектом: аналіз ризиків та можливих шляхів зменшення впливу на психіку людей. *Перший крок у науку: Конотопські наукові студії – 2023* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Конотоп, 20 травня 2023 р. Конотоп: КФК СумДУ, 2023. С.194-196. (0,14 д.а.). URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1HMkjG6VjbiYMZKIlmJ614KBz7WXMmX3B>.

10. Миколюк Ю. Психологічні наслідки взаємодії людини зі штучним інтелектом в умовах воєнного стану. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану*: матеріали III міжнар.наук.-практ. конф., м. Київ, 23 травня 2023 р. Київ: ДНДІ МВС України, 2023. С.392-393. (0,12д.а.). DOI: 10.36486/23-05-2023.

11. Миколюк Ю. Самоорганізація штучного інтелекту як психосоціальний ресурс: філософсько-методологічний аналіз. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 3-4 листопада 2023р. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С.48-50. (0,13 д.а.). URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/handle/316497/49184>.

12. Миколюк Ю. Автоматизовані системи психологічної діагностики та рекомендацій на основі штучного інтелекту: методологічні виклики та етичні питання. *Методологія сучасних наукових досліджень*: матеріали Ювілейної XX міжнар. наук.-практ. конф., м.Харків.22-23 лютого 2024р. Харків, 2024. С.461-464. (0,16 д.а.). URL: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/handle/123456789/15248>.

13. Mykoliuk S., Mykoliuk Yu. Artificial intelligence as a teacher: a psychological aspect. *Штучний інтелект у науці та освіті*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Київ, 1-2 березня 2024 р. Київ: УкрІНТЕІ, 2024. С. 190-194. (0,16 д.а./авт.0,08 д.а. авторський внесок: розкрито психологічні аспекти сприйняття штучного інтелекту як суб'єкта освітньої взаємодії). URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/19302>.

14. Миколюк Ю. Гуманізація інтелекту: психологічні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. *Розвиток громадянської компетентності педагогів в умовах реформування системи освіти*: матеріали Першої Всеукр. наук.-практ конф. м. Дніпро, 10 квітня 2024 р. Дніпро: ДАНО, 2024. С. 9-13. (0,16 д.а./авт.0,08 д.а. авторський внесок: обґрунтовано психологічну необхідність гуманізації використання штучного інтелекту в освітньому довіклілі). URL: https://drive.google.com/file/d/1YonjQ0_MZaORWRqfyxn8Ja1IDaCL49zR/view.

15. Миколюк Ю. Вплив алгоритмів штучного інтелекту на формування базових складових особистості. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2024 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 153-155. (0,14 д.а.). URL: <http://psr.wunu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/Zbirnik-molodikh-vchenikh-30.04.2024.pdf>.

16. Миколюк Ю. Психодуховні ресурси штучного інтелекту як самоорганізовувальної системи. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль. 1 листопада 2024р. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С.134-138. (0,16 д.а.). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/53715>.

17. Миколюк Ю. Психологія та штучний інтелект: шлях до безпечних і гуманних технологій. *Особистість і суспільство: психосоціальні вимірювальності взаємодії*: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. молод. вчених, м. Тернопіль, 30 квітня 2025 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. С. 318-321. (0,14 д.а.). URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/54569>.